

Witold REPETOWICZ¹

BRONŃ „D” JAKO ZAGROŻENIE ASYMETRYCZNE

Słowa kluczowe: demografia, broń, wojna asymetryczna, konflikty zbrojne, migracja, żywe tarcze, czystki, przyrost naturalny

STRESZCZENIE

We współczesnym świecie zagrożenia asymetryczne odgrywają rosnącą rolę w konfliktach zbrojnych. Prowadzi to do zacierania się granic między wojną i nie-wojną, a także żołnierzami i nie-żołnierzami, bronią i narzędziami politycznymi. Jeden z rodzajów broni stosowanych w asymetrycznych konfliktach zbrojnych jest oparty na demografii – broń D. Rola broni D jest wciąż niedoceniona mimo jej różnicowanego znaczenia w obecnych i przyszłych konfliktach.

Wstęp

Zagrożenia asymetryczne, choć istniały od zarania ludzkości, w XXI wieku zaczęły dominować jako zagrożenia o charakterze militarnym. Sprzyjają temu zmiany cywilizacyjne, rozwój technologiczny, a także poszerzenie listy podmiotów będących stronami konfliktów zbrojnych o podmioty niepaństwowe, w szczególności o organizacje terrorystyczne, zbrojne organizacje przestępcze, rebelianckie organizacje militarne i prywatne firmy ochroniarskie o charakterze organizacji militarnych. Asymetrycznemu charakterowi konfliktów towarzyszy również zacieranie się granic między żołnierzami a nie-żołnierzami atakującymi przeciwnika z użyciem niekonwencjonalnych rodzajów broni oraz między pojęciem wojny i nie-wojny czyli agresywnych działań w stosunkach między dwoma lub więcej państwami lub innymi podmiotami, dysponującymi narzędziami nacisku zarówno militarnego jak i niemilitarnego (politycznego) na inne państwa. Podmioty niepaństwowe, w tym organizacje terrorystyczne, bywają również zarówno podmiotami konfliktów zbrojnych jak i narzędziami (bronią) w międzypaństwowych konfliktach zbrojnych (wojnach proxy). Można więc mówić również o zacieraniu się różnicy między podmiotem

¹ Wydział Bezpieczeństwa Narodowego Akademii Sztuki Wojennej

(stroną) konfliktu zbrojnego a narzędziem (bronią) używaną przez strony. Rozwojowi zagrożeń asymetrycznych i hybrydowego charakteru konfliktów zbrojnych towarzyszy też powstawanie nowych, niekonwencjonalnych sposobów oddziaływania, w tym w szczególności wykorzystywania jako broni przedmiotów i zjawisk nie mających przeznaczenia militarnego, lecz posiadających właściwości determinujące możliwość ich wykorzystania militarnego.

W teoriach konfliktu asymetrycznego podkreśla się kluczowe znaczenie walki informacyjnej. Dominuje też pogląd, iż stroną sięgającą po środki niekonwencjonalne jest strona słabsza, często podmiot niepaństwowy, która w starciu nie miałaby szans z przeciwnikiem silniejszym. Strona ta wykorzystuje zatem słabe punkty przeciwnika występujące przede wszystkim poza sferą militarną tj. w szczególności w sferze informacyjnej, psychologicznej itp. Wśród zagrożeń o charakterze asymetrycznym wymienia się też zagrożenia o charakterze terrorystycznym, w tym cyberterrorystycznym oraz manewry oparte na obniżonej wykrywalności przedmiotów (techniki stealth). W naukowych opracowaniach brak natomiast wskazania, że ludność cywilna i manipulacje demograficzne, mogą również stanowić niekonwencjonalny rodzaj broni, przede wszystkim w wymiarze defensywno-pasywnym ale również w wymiarze ofensywnym.

Unikanie uznawania cywilów i demografii jako broni ma podłoże psychologiczno-filozoficzne. Dla cywilizacji umownie nazywanej „zachodnią”, obejmującej przede wszystkim Europę, Amerykę Północną oraz Australię, a opartej na wartościach demokratycznych i humanistycznych, człowiek jest podmiotem, a nie przedmiotem. Broń natomiast, jako narzędzie, z definicji jest rzeczą. Ponadto istotą konfliktu zbrojnego jest przede wszystkim destrukcja przeciwnika wyposażonego w broń jak również destrukcja samej broni. Pozbawienie przeciwnika broni eliminuje go bowiem z konfliktu zbrojnego, którego istotą jest właśnie używanie jej do walki. Uznanie cywilów i demografii za broń prowadzić mogłoby zatem do uznania destrukcji cywilów i prewencyjnych działań w zakresie demografii za uzasadnioną militarnie formę walki zbrojnej. Tymczasem międzynarodowe prawo humanitarne konfliktów zbrojnych w zasadzie uznaje takie działania za zbrodnie wojenne, zbrodnie przeciw ludzkości lub w niektórych wypadkach nawet zbrodnie ludobójstwa. Istnieją jednak wyjątki, które usprawiedliwiają atak strony konfliktu zbrojnego na cywilów, np. w przypadku używania cywilów przez drugą stronę jako broni defensywno-pasywnej czyli tzw. „żywych tarcz”. Ta metoda działania nie jest żadną nowością, o czym świadczą znane z historii praktyki przywiązywania cywilnych zakładników do machin oblężniczych czy też prowadzenia ich przed pierwszym szeregiem nacierającego przeciwnika. Prawo strony wojującej do skierowania ataku w takich warunkach na cywilów stanowi uznanie, że stają się oni w takich

okolicznościach bronią. Konflikt z użyciem „żywych tarcz” należy również uznać za konflikt asymetryczny, kategorię walki nieuczciwej, a także walki psychologicznej.

Tendencja tłumaczenia asymetrii w konflikcie zbrojnym różnicą potencjału zbrojnego (strona słabsza vs. strona silniejsza) nie wyczerpuje jednak problemu konfliktów asymetrycznych. Należy raczej szukać przyczyn użycia broni niekonwencjonalnej w asymetrii możliwości jej użycia i asymetrii słabych punktów. Widać to właśnie na przykładzie użycia broni demograficznej. Odmienna filozofia w odniesieniu do życia ludzkiego, pozwalająca na instrumentalne jego traktowanie, odrzucenie humanitaryzmu i brak demokratycznej kontroli, wprowadza element asymetrii w stosunku do cywilizacji „zachodniej”. Sięgnięcie po środki asymetryczne może również nie tyle wynikać z braku przewagi konwencjonalnej, co z niechęci lub braku możliwości użycia broni konwencjonalnej z przyczyn politycznych, w szczególności chęci zamaskowania działań o charakterze zbrojnym. Widać to wyraźnie na przykładzie rosyjskich działań na Krymie i w Donbasie w 2014 roku. Federacja Rosyjska nie sięgnęła po środki konwencjonalne w celu aneksji Krymu dlatego, że nie dysponowała przewagą ilościowo-jakościową, lecz dlatego, że z jednej strony z przyczyn politycznych nie było dla niej korzystne wykorzystanie tej przewagi (przez dokonanie jawnej agresji militarnej), a z drugiej strony dysponowała środkami asymetrycznymi (środki informacyjne, psychologiczne i maskujące) wystarczającymi do przeprowadzenia tej operacji.

Nie budzi kontrowersji relacja między działaniami militarnymi w konflikcie zbrojnym a problematyką demograficzną jako strategicznego celu działań zbrojnych. Chodzi nie tyle o akceptację takich działań (w szczególności tzw. „czystek etnicznych”), lecz stwierdzenie faktu ich stosowania w wojnie. Natomiast brak jest szerszego ujęcia problematyki operacji demograficznych. Jako przykład można podać to, że „środki mające na celu wstrzymanie urodzin”² uznane są za broń, której użycie stanowi zbrodnię ludobójstwa, podczas gdy brak jest uznania, że bronią taką może być asymetryczna stymulacja urodzin, choć w obu przypadkach chodzi o osiągnięcie tego samego celu strategicznego tj. zmian proporcji demograficznych. Temat ten również zostanie szerzej omówiony w dalszej części niniejszego artykułu.

Celem niniejszego opracowania jest ukazanie potencjału militarnego tkwiącego w demografii, a także dotychczasowego jego wykorzystania oraz potencjalnego użycia w przyszłości, w szczególności przeciwko naszemu krajowi. Demografię należy tu rozumieć szeroko tj. w szczególności jako stymulację migracji oraz czystki etniczne, stymulację/powstrzymywanie przyrostu naturalnego, a także używanie cywilów do maskowania ataku (stealth). Punktem wyjścia będzie przedstawienie

---

² Konwencja w sprawie zapobiegania i karania zbrodni ludobójstwa z 1948 r., art. 2.

aktualnych definicji i teorii w odniesieniu do takich pojęć jak broń, walka, konflikt zbrojny, zagrożenie asymetryczne czy wojna hybrydowa. Następnie przedstawiony zostanie teoretyczny aspekt użycia demografii jako broni w konflikcie asymetrycznym. Rozważania koncentrować się będą na istocie asymetrii wykorzystywanej do użycia broni demograficznej i charakteru destrukcyjnego rażenia tą bronią, a także przemocowego aspektu walki, w której ta broń jest lub może być używana. Przedstawione zostaną również przypadki użycia broni demograficznej oraz teoretyczny model jej zastosowania w przyszłości.

Konflikt zbrojny, zagrożenie asymetryczne – ujęcie teoretyczne

Według Ryszarda Szpyry „broń to narzędzie walki zdolne do energetycznego lub informacyjnego rażenia ludzi oraz elementów ich otoczenia w celu wytworzenia nieakceptowalnych dla przeciwnika skutków”. R. Szpyra podkreśla przy tym, że główną zdolnością broni jest zdolność rażenia czyli generowanie jakiejś formy destrukcji³. Autor odwołując się do „Uniwersalnego słownika języka polskiego” dodaje, że istotą broni jest to, że jest narzędziem walki czyli jest nią każdy środek lub sposób walki z kimś lub czymś⁴. To z kolei skłania do zdefiniowania pojęcia walki, która jego zdaniem sprowadza się do przemocy, a więc „zmuszania innych podmiotów do postępowania niezgodnego z ich wolą, czyli narzucania swojej”⁵. Istotą przemocy jest zatem zmuszanie kogoś do zachowania niezgodnego z jego wolą, natomiast zgodnego z wolą przeciwnika. Przemocą zbrojną jest natomiast taka przemoc, w której stosowana jest broń, a walka z zastosowaniem broni to walka czy też konflikt zbrojny. R. Szpyra wprowadza również pojęcie broni idealnej⁶ polegający na zmianie świadomości przeciwnika z pierwotnego na pożądaną, uznając że taka transformacja świadomości eliminuje potrzebę prowadzenia klasycznych ataków militarnych. Odwołuje się tu wprawdzie do broni psychotronicznej i działania na określone jednostki jednak należy przyjąć że identyczne znaczenie miałby atak transformujący świadomość zbiorową i oparty nie na broni psychotronicznej, lecz na innych środkach np. hybrydzie demograficzno-informacyjno-psychologicznej. Warto również dodać, że R. Szpyra uznaje, iż kryterium wyróżnienia militarnego charakteru ataku jest „zdolność do stosowania przemocy zbrojnej w stosunkach

---

³ R. Szpyra, *Bezpieczeństwo militarne państwa*, Akademia Obrony Narodowej, Warszawa 2012, s. 48–49.

⁴ Ibidem.

⁵ Ibidem.

⁶ Op. cit., s. 51.

międzynarodowych”⁷, skoro zaś uznał, że transformacja świadomości stanowi broń idealną, a zatem atak przy użyciu broni transformującej świadomość przeciwnika w stosunkach międzynarodowych ma charakter militarny. Wydaje się też, że zastosowanie tego schematu wyłącznie do stosunków międzynarodowych stanowi zbędne ograniczenie. Współczesne konflikty zbrojne odbywają się nie tylko między podmiotami stosunków międzynarodowych tj. państwami ale również innymi podmiotami, dysponującymi organizacjami militarnymi i mającymi możliwość do suwerennego działania przez stosowanie przemocy zbrojnej w stosunku do podmiotów państwowych. R. Szypra uważa jednak, że granicę między militarnością a niemilitarnością wyznacza perspektywa państwowa⁸ gdyż tylko siły zbrojne innych państw mogą zagrażać żywotnym interesom państw takim jak integralność terytorialna czy suwerenność.

Ta konstatacja wydaje się być tylko częściowo słuszna tj. w tym sensie, że użycie broni przez podmiot niepaństwowy w takiej intensywności, która nie zagraża żywotnym interesom państwa nie może prowadzić do uznania, że zaistniała walka zbrojna. Jednak jeśli atak zbrojny podmiotu niepaństwowego zagraża suwerenności i integralności terytorialnej państwa to nie ma powodu by nie uznawać, iż mamy do czynienia z konfliktem zbrojnym. Klasycznym przykładem podmiotów niepaństwowych zdolnych do dokonywania ataków zbrojnych o takiej intensywności są oddziały separatystyczne oraz państwa ułomne tj. posiadające trzy atrybuty państwa (terytorium, ludność, władza), lecz pozbawione uznania międzynarodowego. Potwierdzenie takiego podejścia można znaleźć zarówno w prawie międzynarodowym jak i realiach wojennych. O ile klasyczne prawo wojny, czyli w szczególności cztery konwencje genewskie z 1949 roku, odnosiło się wyłącznie do podmiotów państwowych, to uchwalone w 1977 roku protokoły dodatkowe upodmiotowiły w prawie wojny podmioty niepaństwowe spełniające określone warunki⁹. Atak Państwa Islamskiego na Irak w 2014 roku, a także atak dżihadystycznej koalicji Al Kaidy Islamskiego Maghrebu, Ansar Dine i MUJAO (Mouvement pour l’unicite et le jihad en Afrique de l’Ouest) udowodniły, że również terrorystyczne formacje zbrojne mogą dokonać ataku zbrojnego, którego odparcie wykracza poza możliwości państwa zaatakowanego. W obu przypadkach konieczna była międzynarodowa interwencja zbrojna.

---

⁷ Op. cit., s. 48.

⁸ Ibidem.

⁹ Chodzi w szczególności o takie atrybuty jak: odpowiedzialne dowództwo oraz sprawowanie kontroli nad jakimś terytorium w stopniu umożliwiającym przeprowadzanie ciągłych i spójnych operacji wojskowych (art. 1 Protokołu Dodatkowego II z 1977 r. do konwencji genewskich z 1949 r.

Zgodnie ze „Słownikiem terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego”¹⁰ konfliktem zbrojnym jest sprzeczność między państwami lub koalicjami państw rozwiązywana z wykorzystaniem sił zbrojnych stosujących przemoc zbrojną. W zależności od form i sposobów użycia przemocy zbrojnej Słownik wyróżnia wojnę, interwencję zbrojną, incydent zbrojny, przewrót wojskowy, blokadę zbrojną, demonstrację siły i inne. Ograniczenie pojęcia konfliktu zbrojnego do sprzeczności między państwami jest jednak sprzeczne z funkcjonującym w międzynarodowym prawie humanitarnym podziałem konfliktów zbrojnych na międzynarodowe i niem międzynarodowe¹¹. Słownik definiuje również pojęcie przemocy zbrojnej oraz sił zbrojnych. W tym ujęciu przemocą zbrojną jest „rodzaj przemocy stosowanej dla rozwiązania sprzeczności powstałych między państwami i osiągnięcia w ten sposób założonych celów politycznych, w której dominującą rolę odgrywają siły zbrojne lub zorganizowane i uzbrojone grupy”. Siłami zbrojnymi są natomiast „wyspecjalizowane organy państwa, przeznaczone do ochrony i obrony jego interesów przez wykorzystanie go jako czynnika odstraszenia przed agresją lub – w razie konieczności – prowadzenia walki zbrojnej aż do osiągnięcia założonego celu politycznego”. Siły zbrojne dzielą się przy tym na regularne lub nieregularne tj. takie „które ze względu na specyficzne warunki działań i wykonywane zadania nie mają stałej struktury organizacyjnej, jednolitego uzbrojenia i wyposażenia oraz stosują właściwe sobie sposoby walki”. Jednak taki podział można odnieść również do niepaństwowych organizacji militarnych, o czym świadczy treść I i II Protokołu Dodatkowego Konwencji Genewskich, która wprowadza ograniczoną ochronę kombatanów niepaństwowych organizacji militarnych o regularnej strukturze. Protokół II wyraźnie odróżnia też niem międzynarodowe konflikty zbrojne od innych wewnątrzpaństwowych incydentów z użyciem przemocy zbrojnej (użycia siły i broni) takich jak rozruchy czy też odosobnione i sporadyczne akty przemocy (art. 1 ust. 2).

Innym problemem jest to czy w konflikcie zbrojnym mogą uczestniczyć wyłącznie organizacje militarne, bez względu na to czy mają one charakter państwowy (sił zbrojnych) czy też nie. Problem ten nabiera szczególnej doniosłości właśnie w odniesieniu do konfliktów asymetrycznych i użycia niekonwencjonalnych rodzajów broni. Prawo międzynarodowe definiuje pojęcie kombatanta w konwencjach

---

¹⁰ Zespół naukowy pod redakcją J. Kaczmarka, *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, Akademia Obrony Narodowej, Warszawa 2008.

¹¹ Konwencje genewskie, w szczególności we wspólnym art. 2, podkreślają, że mają zastosowanie do konfliktów zbrojnych między państwami. Jednak wspólny art. 3 konwencji genewskich wprowadza pojęcie „konfliktu zbrojnego nie mającego charakteru międzynarodowego”, a w tytule Protokołu II do konwencji genewskich znajdują się słowa: „niem międzynarodowe konflikty zbrojne”.

genewskich, choć cel tych regulacji tj. ochrona ludności cywilnej i prawa jenieckie kombatantów, powoduje, że definicja ta ma ograniczoną przydatność z punktu widzenia niniejszych rozważań. Niemniej na podstawie art. 13 I i II Konwencji Genewskiej oraz art. 4 III Konwencji Genewskiej można uznać, że prawo międzynarodowe nie uznaje za kombatanta (legalnego lub nielegalnego) wyłącznie członka sił zbrojnych, lecz każdą osobę używającą broni w konflikcie międzynarodowym lub niemiędzynarodowym. W tym kontekście można jednak zadać pytanie, czy osób pozostających poza regularnymi siłami zbrojnymi, lecz uczestniczących w konflikcie zbrojnym, w szczególności stosujących w niej broń niekonwencjonalną, nie należy uznać za członków nieregularnych sił zbrojnych. Trudno bowiem uznać za zasadne założenie, że militarny charakter ma atak dokonany przez jedno państwo na drugie z użyciem np. broni biologicznej jeśli dokonany został przez oddział regularnych sił zbrojnych (wojska), natomiast jeśli został on dokonany przez osoby nie będące członkami regularnych sił zbrojnych to taki atak nie ma już charakteru zbrojnego. Widać to wyraźnie w odniesieniu do „modyfikatora świadomości” czyli modelu broni idealnej stworzonego przez Ryszarda Szyprę. Nie miałyby żadnego znaczenia, czy ataku z użyciem takiej broni dokonałaby grupa naukowców wojskowych czy cywilnych (działających jednak na polecenie organów państwa).

W tym drugim wypadku należałoby uznać, że zaangażowanie ich przez państwo do działań militarnych (ataku zbrojnego) doprowadziło do przyjęcia przez nich roli nieregularnych sił zbrojnych. Warto też wspomnieć, że we współczesnych konfliktach międzynarodowych niektóre państwa zamiast angażować własne siły zbrojne, działają przez swoistych pośredników (proxy), którymi często są organizacje terrorystyczne lub partyzanckie grupy separatystyczne.

Autorzy pracy „Obrona narodowa w tworzeniu bezpieczeństwa III RP”¹² definiują natomiast „siły zbrojne” w dwóch ujęciach tj. potocznym „jako ogół instytucji i struktur przygotowanych do prowadzenia walki zbrojnej” oraz państwowym „jako zbrojna część organizacji państwa, przeznaczonych do ochrony i obrony siłą interesów narodowych i sojusznicznych przez jej użycie lub groźbę”. W obu tych wypadkach przesłanki tych definicji spełniają też pozostające poza armią grupy realizujące zadania zbrojne dla państwa np. oddziały służb specjalnych, realizujących atak na drugie państwo przy użyciu broni niekonwencjonalnej np. demograficznej.

Piotr Gawliczek i Jacek Pawłowski charakteryzując zagrożenia asymetryczne w konflikcie zbrojnym podkreślają znaczenie cybernetycznego pola walki jako piątego wymiaru, który pozwala na manipulację fizyczną odległością i położeniem

---

¹² Zespół autorów pod redakcją naukową R. Jakubczaka, *Obrona narodowa w tworzeniu bezpieczeństwa III RP, Podręcznik dla studentek i studentów*, Dom Wydawniczy Bellona, Warszawa 2003, s. 187.

przedmiotów w przestrzeni, kompresję lub eliminację czasu oraz zmianę fizycznej struktury obiektów wojskowych¹³. Istotną rolę odgrywają tu zarówno technologie maskujące, ograniczające wykrywalność sprzętu wojskowego (np. samolotów) jak również skryty charakter źródła zagrożeń np. terrorystów. Inną cechą charakterystyczną dla zagrożeń asymetrycznych według P. Gawliczka i J. Pawłowskiego jest atakowanie powiązań¹⁴. Może przy tym chodzić zarówno o powiązania fizyczne np. uniemożliwienie pracy silnika w pojeździe bojowym poprzez blokadę komory spalania, jak również operacje informacyjne czy psychologiczne prowadzące do zrywania więzi między rządem, ludnością i strukturami wojskowymi i w ten sposób paraliżujące działania państwa.

W tym kontekście warto podkreślić, że celem polityki państwa zgodnie z teorią szkoły realistycznej jest rywalizacja o potęgę, a więc każdy atak osłabiający powiązania wewnętrzne ma dla niego fundamentalne znaczenie, gdyż osłabia je w tej rywalizacji. Ponadto podstawowymi interesami państwa (interesami narodowymi), których powinno ono strzec przy użyciu wszelkich środków, w szczególności militarnych, jest przetrwanie (suwerenność), integralność terytorialna i nienaruszalność granic. Każdy atak dokonany na państwo przez inny podmiot mający potencjał militarny i przy użyciu niekonwencjonalnych rodzajów broni, zdolnych do naruszenia tych interesów, będzie zatem atakiem zbrojnym. W definicjach wojny i konfliktu zbrojnego od czasów Clausewitza podkreśla się też jej ścisły związek z polityką¹⁵. Działania militarne są zatem przedłużeniem działań politycznych, realizowanymi jednak przy użyciu broni, w tym niekonwencjonalnej.

Demografia jako broń – aspekt teoretyczny

Pojęcie broni demograficznej nie pojawia się w opracowaniach naukowych jednak występuje w wielu artykułach o charakterze popularnonaukowym. Brak kompleksowego i naukowego ujęcia militarne wykorzystania człowieka nie jako aktywnego uczestnika walk wyposażonego w broń, lecz jako samej broni, bezwolnego i nieświadomego narzędzia używanego w walce przez właściwych jej uczestników, dziwi, gdyż zjawisko to nie jest niczym nowym. Można je jednak wyjaśnić niechęcią do sprowadzenia człowieka do rzeczy, a procesów demograficznych, takich jak

---

¹³ P. Gawliczek, J. Pawłowski, *Zagrożenia asymetryczne*, Akademia Obrony Narodowej, Warszawa 2003, s. 49.

¹⁴ Op. cit., s. 53.

¹⁵ M. Marszałek, *Wojny Nieregularne, Przeszłość i przyszłość, Doświadczenia i wnioski*, Difin, Warszawa 2016, s. 19.

przyrost naturalny, do operacji militarnych. Nauka nie powinna jednak kierować się sentymentami, lecz opisywać rzeczywistość taka jaka ona jest. Tymczasem częściowe potwierdzenie faktu stosowania broni demograficznej znajdujemy w międzynarodowym prawie karnym i humanitarnym, które definiują niektóre takie sposoby jako zbrodnie wojenne. Chodzi tu w szczególności o problem „żywych tarcz” oraz „czystek etnicznych”.

Problem „żywych tarcz” czyli osłaniania ludnością cywilną obiektów wojskowych, używanych do ataku lub obrony, lub też samych uczestników starć, został ujęty w prawie wojny jako zbrodnia wojenna. Praktyki takie zakazane są zarówno przez konwencje genewskie, w szczególności IV konwencję genewską, jak również przez Statut Rzymski z 1998 roku ustanawiający Międzynarodowy Trybunał Karny. W art. 8 Statutu Rzymskiego wymienione zostały m.in. takie kategorie zbrodni wojennych jak branie zakładników (ust. 2 lit. a pp. VIII) oraz używanie osób cywilnych lub innych chronionych osób do ochraniań swoja obecnością punktów, obszarów lub sił wojskowych przed działaniami wojskowymi (ust. 2 lit. b pp. XXIII). Zbrodnie wojenne odnoszą się przy tym do stosowania zakazanych rodzajów broni i taktyk w czasie wojny a nie pokoju (w tym wypadku chodzi o zbrodnie przeciw ludzkości), a zatem zarówno branie zakładników jak i używanie cywilów do osłony to działania o charakterze militarnym, w których cywile strony przeciwnej stają bronią (rzeczą). Potwierdza to również treść art. 8 ust. 2 lit. b pp. IV Statutu Rzymskiego, który rozumiany *a contrario* stwierdza, że atak narażający ludność cywilną na przypadkową utratę życia lub zdrowia jest dopuszczalny, jeśli jest usprawiedliwiony spodziewana korzyścią wojskową o proporcjonalnym wymiarze. Podobnie podchodzi do tego Regulamin Haski oraz I Protokół Dodatkowy do Konwencji Genewskich. Z aktów tych wynika wyraźnie, że w czasie ataku na obiekt chroniony przez przeciwnika przy użyciu „żywych tarcz” strona wojująca powinna zachować szczególną ostrożność i odstąpić od niego jeśli korzyść militarna może być osiągnięta inaczej lub też jest nieproporcjonalna do kosztu (strat cywilnych). Niemniej atak w takich warunkach jest dopuszczalny. Jest to więc uznanie militarnej funkcji cywilów w takiej sytuacji, uprzedmiotowienia ich w formę niekonwencjonalnej broni. Stosowanie „żywych tarcz”, a także branie zakładników, ma jednak również inny wymiar militarny tj. broni psychologicznej i walki informacyjnej. W tym pierwszym znaczeniu chodzi o obniżenie morale przeciwnika, w drugim zaś oskarżenie go o zbrodnie wojenne. Jeśli w charakterze „żywych tarcz” wykorzystywana jest ludność cywilna, o której lojalność rywalizują obie strony, to zdjęcia zabitych dzieci będą zawsze działać na niekorzyść tych, którzy je zabili a nie tych, którzy ich użyli w charakterze „żywych tarcz”. Przykładem takich działań były walki o Mosul, w których Państwo Islamskie używało miejscowej lud-

ności cywilnej jako „żywych tarcz”. Ma to potrójny efekt: po pierwsze spowalniało działania irackich sił zbrojnych, które zmuszone są do zachowywania szczególnej ostrożności; po drugie wpływało na morale atakujących; po trzecie cywilne ofiary ataków irackich sił rządowych wykorzystywane są w wojnie informacyjnej jako rzekomy dowód, iż armia iracka zabija sunnitów. Cywile występują tu zatem w roli broni niekonwencjonalnej, a konflikt nabiera asymetrycznego charakteru. Walka informacyjna i broń psychologiczna są bowiem charakterystycznymi elementami konfliktu asymetrycznego, przenosząc starcie militarne do piątego wymiaru. Bitwa o Mosul nie odbywała się bowiem wyłącznie w realnej przestrzeni tego miasta ale również w przestrzeni cybernetycznej i psychologicznej. Celem takiego ataku psychologiczno-informacyjnego (użycia „żywych tarcz”) jest też zerwanie powiązań przez sugestię, że państwo jest wrogiem mordującym określoną kategorię ludności cywilnej (w tym wypadku irackich sunnitów), co z kolei ma prowadzić do unicestwienia ich identyfikacji z państwem, rządem i armią. Dokładnie to P. Gawliczek i J. Pawłowski definiują jako „zrywanie powiązań”.

Ujęcie „czystek etnicznych” jako broni demograficznej może budzić kontrowersje, gdyż pozornie ludność jest tu celem operacji, a nie narzędziem ich przeprowadzania. „Czystki etniczne” są jednak tylko częścią operacji inżynierii demograficznej. Wysiedlanie czy też mordowanie mieszkańców nie jest celem samym w sobie. Celem jest natomiast dokonanie zmian struktury demograficznej czyli inżynieria demograficzna. Do tego natomiast obok działań, w których ludność jest wyłącznie ofiarą działań zbrojnych potrzebne są działania, w których występuje ona jako narzędzie czyli broń. Potwierdzenie militarnej funkcji „czystek etnicznych” jako broni demograficznej można znaleźć również w międzynarodowym prawie humanitarnym. Statut Rzymski w art. 7 ust. 2 lit. a pp. VII oraz art. 7 ust. 2 lit. b pp. VIII uznaje za zbrodnie wojenne deportacje ludności z terytorium okupowanego oraz przesiedlenia ludności własnej na tereny okupowane. Również i w tym wypadku należy uznać, że umiejscowienie tych działań w kategorii zbrodni wojennych, a nie zbrodni przeciwko ludzkości, oznacza, że odnoszą się one do działań o charakterze militarnym, a nie politycznym. Zarówno w przypadku „żywych tarcz” jak i „czystek etnicznych” bez znaczenia jest czy operację z użyciem takiej formy broni demograficznej przeprowadza wojsko czy też inna formacja (np. służby specjalne, urzędy cywilne, organizacje paramilitarne). Skoro nie ma to znaczenia z punktu widzenia odpowiedzialności za popełnienie zbrodni wojennej to nie może mieć to również znaczenia dla oceny charakteru operacji jako militarnej o charakterze asymetrycznym. Bez znaczenia jest też to czy strona dokonująca takiego ataku jest stroną słabszą czy silniejszą w wymiarze klasycznego, symetrycznego konfliktu zbrojnego (konwencjonalnego potencjału militarnego).

Znaczenie ma to czy strona taka ma możliwość skorzystania z takiego rodzaju broni i taktyki, w przeciwieństwie do swojego przeciwnika, który nie może przeprowadzić symetrycznych działań. Symetria oznacza bowiem nie tylko wyrównanie możliwości stosowania tych samych rodzajów broni i taktyk ale również wyrównanie kosztu ich stosowania co prowadzi czasem do nieopłacalności ich stosowania. Dlatego strona stosująca niektóre rodzaje broni, w tym broni demograficzną, może starać się ukryć ten fakt i nadać swoim działaniom wymiar polityczny, a nie militarny, w celu uniknięcia militarnej odpowiedzi czyli zaangażowania wojska do odparcia takiego ataku. Widać to w odniesieniu do innych, bardziej kontrowersyjnych możliwości użycia broni demograficznej.

Pojęcie „żywych tarcz” i klasyczne ujęcie „czystek etnicznych” nie wyczerpują problemu „broni demograficznej”. Może ona również przybrać formę strumienia demograficznego, bomby demograficznej oraz czynnika maskującego (stealth). W celu wyjaśnienia użycia demografii w takim charakterze jako niekonwencjonalnej broni w konflikcie asymetrycznym trzeba dokonać odniesienia do pojęcia broni i zagrożenia. Ryszard Szypra definiuje pojęcie „zagrożenia” jako „wszelkie formy przeszkód uniemożliwiające zaspokajanie potrzeb podmiotu bezpieczeństwa”¹⁶, natomiast zagrożenie militarne państwa to takie zagrożenie, którego źródłem jest aktywność militarna innego podmiotu, przede wszystkim innego państwa. Natomiast Jacek Lasota stwierdza, że asymetryczność w wymiarze militarnym występuje gdy „działanie jednej ze stron nie jest adekwatne do standardowego lub proceduralnego działania strony drugiej”¹⁷. J. Lasota dodaje, że asymetria w konflikcie zbrojnym obejmuje „sytuacje, w których nie występują tradycyjnie pojmowane linie frontów, klasyczne bitwy, czy żołnierze przestrzegający zasad prowadzenia walki i spełniający warunki kombatanta”, a wśród elementów do których może ona się odnosić zalicza również wartości i normy jakimi kierują się strony¹⁸. Z kolei P. Gawliczek i J. Pawłowski stwierdzają, iż przez zagrożenia asymetryczne rozumie się w szczególności nieuczciwą walkę, uderzenie w słaby punkt, walkę informacyjną, walkę w sferze opinii publicznej¹⁹. Autorzy przyznają też, że „słabym punktem” w konflikcie asymetrycznym może być demokratyczny charakter państwa, gwarantujący określone prawa i wolności obywatelskie i ludzkie, co może być wykorzystywane przez terrorystów do swobodnego przemieszczania się oraz zmiany

---

¹⁶ R. Szypra, op. cit., s. 39.

¹⁷ J. Lasota, *Asymetria w walce zbrojnej*, Akademia Obrony Narodowej, Warszawa 2014, s. 12.

¹⁸ Ibidem.

¹⁹ P. Gawliczek, J. Pawłowski, op. cit., s. 11.

położenia i odległości obiektów w przestrzeni²⁰. Tę konstatację można ująć szerzej, uznając, że w demokratycznym państwie prawa i w społeczeństwie opierającym się na wartościach cywilizacji europejskiej słabym punktem jest humanitaryzm. Determinuje on m.in. postrzeganie uchodźców czy też migrantów ze współczuciem jako osób potrzebujących pomocy, a nie jako potencjalne lub bezpośrednie zagrożenie. Przedmiotowe traktowanie cywilów jako zagrożenia kojarzy się ze zbrodniczymi ideologiami totalitarnymi. Ponadto promocja ideologii multikulturalizmu i modelu społeczeństwa otwartego prowadzi do zakwestionowania bezpieczeństwa kulturowego państwa i nadużywania oskarżeń o rasizm i ksenofobię. Wszystko to jest elementem walki informacyjnej, która może stanowić część większych operacji demograficznych.

Odwolując się do definicji broni i zagrożenia sformułowanych przez R. Szpyrę można wskazać na wstępie jakie żywotne interesy państwa mogą zostać zagrożone przez poszczególne rodzaje broni demograficznej tzn. jaki jest jej zakres rażenia (destrukcyjnego oddziaływania) w stosunku do egzystencji i rozwoju państwa (bezpieczeństwa).

Strumień migracyjny

Przez strumień migracyjny należy rozumieć dużą, zorganizowaną grupę cywilów, usiłujących nielegalnie przekroczyć granice państwa lub państw będących celem ataku tą formą broni demograficznej. By uznać strumień migracyjny za broń konieczne jest by stanowił on element operacji innego państwa²¹ tj. w szczególności jego sił zbrojnych lub służb specjalnych oraz towarzyszyły mu działania z zakresu walki informacyjnej i ewentualnie również wojny psychologicznej (wymiar propagandowy). Celem takiego ataku jest osłabienie możliwości obronnych państwa zaatakowanego i/lub destrukcja powiązań. Próba nielegalnego przekroczenia granicy przez dużą grupę osób (kilkadziesiąt albo kilkaset tysięcy lub więcej), czemu towarzyszy operacja informacyjna, której celem jest przedstawienie takich migrantów jako potrzebujących pomocy uchodźców, może skutkować paraliżem możliwości obrony nienaruszalności granicy państwowej, co jest jednym z podstawowych zadań sił zbrojnych. Użycie środków militarnych wobec takiego strumienia jest natomiast nieakceptowalne przez znaczną część opinii publicznej, zwłaszcza przy jednoczesnej walce informacyjnej, i może prowadzić do kompromitacji pań-

²⁰ Op. cit., s. 50, 69.

²¹ Ewentualnie również podmiotu niepaństwowego o takiej organizacji i potencjale, które umożliwiają mu atak na państwo o odpowiedniej intensywności.

stwa wobec sojuszników, kierujących się podobnymi wartościami. Natomiast zastosowanie środków nie wystarczających do powstrzymania strumienia migracyjnego może prowadzić do kompromitacji służb granicznych jako niezdolnych do obrony granic oraz wprowadzenia chaosu w państwie atakowanym. Ten drugi element może zostać osiągnięty przez kolejny etap walki informacyjno-psychologicznej tj. równoczesne kierowanie przez państwo atakujące sprzecznych sygnałów zarówno do opinii publicznej państwa zaatakowanego i innych państw jak i do migrantów. Chodzi o polaryzację postaw czyli z jednej strony podsycanie niechęci do przybyszów jako kryminalistów, gwałcicieli czy najeźdźców, z drugiej zaś ukazywanie ich jako ofiar potrzebujących pomocy, odrzuconych przez rasistowskie państwo (zaatakowane), a także zwiększanie oczekiwań osób migrujących (dobrobyt) od państwa zaatakowanego. Efektem jest polaryzacja postaw i doprowadzenie do zamieszek (walk) między różnymi grupami: zawiedzionych migrantów, antyimigranckich ekstremistów i obrońców migrantów, wierzących, że należy im się pomoc. Chodzi więc znów o zerwanie powiązań za pomocą operacji psychologiczno-informacyjnej.

W modelu tym sami migranci nie muszą być aktywnymi uczestnikami walki, lecz mogą biernie (nieświadomie) realizować rolę wyznaczoną im przez państwo atakujące. Asymetryczność działań w tym zakresie może polegać też na współpracy państwa atakującego w zakresie stymulacji strumienia migracyjnego ze strukturami zorganizowanej przestępczości (przemyt ludzi lub korzystanie z chaosu w celu przemytu towarów zabronionych np. broni lub narkotyków) lub organizacjami terrorystycznymi. Celem takiego ataku może być zmuszenie państwa zaatakowanego do określonego działania (np. ustępstw politycznych czy też zapłacenia określonej sumy pieniędzy) lub przygotowanie do konwencjonalnego ataku militarnego (pod pozorem ochrony ludności lub wykorzystując stan chaosu w państwie zaatakowanym).

Funkcja stealth strumienia migracyjnego

Strumień migracyjny może również być wykorzystywany jako swoista osłona do swobodnego przepływu terrorystów, co również może być stymulowane przez państwo atakujące, wykorzystujące w takim wypadku terrorystów jako proxy w asymetrycznym konflikcie zbrojnym. Chodzi tu przy tym o kilka aspektów takiej funkcji. Po pierwsze terroryści mogą korzystać z braku lub ograniczonych możliwości kontroli tożsamości osób wchodzących w skład takiego strumienia migracyjnego by samemu się w nim przemieszczać (proces powiększania przestrzeni)²², po drugie

---

²² Op. cit., s. 50.

mogą również wykorzystywać dysonans poznawczy (zawód) migrantów i ich położenie do ich werbowania, po trzecie mogą wykorzystywać osłabienie służb państwa zaatakowanego (chaos, koncentracja sił i środków na opanowywaniu sytuacji kryzysowej) do przeprowadzenia ataku terrorystycznego.

Bomba demograficzna

Istotą działania bomby demograficznej jest eliminacja czasu w realizacji ataku²³. Ma ona również właściwości zbliżone do działania „modyfikatora świadomości”. Chodzi bowiem o osiągnięcie celu przy pozornym nie podejmowaniu żadnych działań przemocowych. Celem może być tu jednak przejęcie kontroli nad terytorium przeciwnika lub destrukcja tożsamości kulturowej (atak na bezpieczeństwo kulturowe państwa). Podstawą działania bomby demograficznej jest zmiana kompozycji demograficznej osiągnięta innymi metodami niż klasyczne „czystki etniczne” czyli bez użycia przemocy (przynajmniej w bezpośrednim wymiarze). Może ona również polegać na wykorzystaniu strumienia migracyjnego ale na większą skalę, zarówno do oczyszczenia terytorium pochodzenia migrantów w celu jego zasiedlenia przez państwo atakujące²⁴. Inną metodą jest stymulacja nierównomiernego przyrostu naturalnego. W ten sposób mniejszościowa grupa pochodząca spoza państwa zaatakowanego i reprezentująca inną tożsamość kulturową, związana natomiast z państwem atakującym, zwiększa swoje wpływy w państwie zaatakowanym. Nawet jeśli nie stanie się większością to oddziałuje na tożsamość kulturową państwa zaatakowanego, zmieniając ją, a także wpływając na zmianę postrzegania państwa atakującego przez państwo zaatakowane. W skrajnym wypadku może ona doprowadzić do secesji części terytorium państwa zaatakowanego albo do włączenia całości lub części terytorium tego państwa do państwa atakującego. Eliminacja czasu w tym schemacie polega na tym, że skutki takiego ataku nie są możliwe do zarejestrowania w krótkiej perspektywie czasu, w długiej zaś, gdy już zaistnieją, przestają mieć znaczenie, bo tożsamość kulturowa jest już zmieniona. Ludność wykorzystywana do działania w charakterze bomby demograficznej nie

---

²³ Ibidem.

²⁴ Ludność X zamieszkuje terytorium Y, którego zasiedleniem przez ludność B zainteresowane jest państwo A. Państwo A stymuluje zatem migrację ludności X z terytorium Y do państwa Z by doprowadzić do depopulacji terytorium Y i zasiedlenia go przez ludność B. W ten sposób państwo A dokonuje podboju terytorium Y pozornie nie stosując przemocy zbrojnej. Jednocześnie państwo A uzyskuje środek nacisku na państwo Z, które ulega destabilizacji wewnętrznej pod wpływem napływu ludności X.

musi być przy tym świadoma roli wyznaczonej jej, stymulowanej i kontrolowanej przez państwo (lub inną organizację) atakujące²⁵.

Zastosowanie broni „D”

Stosowanie broni demograficznej w formie „czystek etnicznych” czy też „żywych tarcz” ma bardzo długą tradycję. Można choćby wspomnieć w tym kontekście biblijne wysiedlenia Izraelitów czy też opis obrony Głogowa znajdujący się w kronice Galla Anonima. Również w ostatnim półwieczu nie brak przykładów stosowania broni demograficznej we wszystkich jej postaciach.

Jako pierwszy przykład można podać konflikt o terytorium Sahary Zachodniej, który wybuchł w 1970 roku angażując siły zbrojne Maroka, sahrawijskiego Frontu Polisario oraz Mauretanii. W listopadzie 1975 roku król Maroka Hassan II, w odpowiedzi na niekorzystną dla siebie opinię doradcą Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości, zorganizował tzw. „zielony marsz” czyli atak na terytorium Sahary Zach. przy użyciu strumienia migracyjnego w postaci 350 tys. cywilów²⁶. Na militarny charakter tej akcji, mimo że cywile nie byli uzbrojeni, wskazywała retoryka marokańska, w której uczestników tego marszu nazywano „mudżahedinami”²⁷. Zamierzonym i osiągniętym celem marszu był przede wszystkim podbój tego terytorium, które według opinii wydanej przez Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości nie była *terra nullus* po wycofaniu się stamtąd Hiszpanów, a według specjalnej misji wizytującej ONZ była suwerennym terytorium Sahrawijczyków, zgodnie z wyrażonym w Karcie Narodów Zjednoczonych prawem narodów do samostanowienia, reprezentowanych przez Front Polisario. Marokański strumień migracyjny doprowadził zatem do całkowitej destrukcji państwa Sahrawijczyków (nawet jeśli było ono *in statu nascendi*), a także do trwałej zmiany kompozycji demograficznej czyli również zmiany tożsamości kulturowo-etnicznej terytorium. Ponadto „zielony marsz” odegrał również rolę maskującą (stealth) dla ruchów

---

²⁵ W tym kontekście warto też zwrócić uwagę na to, że prewencja urodzin czy też transfer dzieci z jednej grupy do innej grupy jest zdefiniowana jako zbrodnia ludobójstwa (przy spełnieniu dodatkowych przesłanek). Stosowanie takich praktyk znane jest we współczesnych konfliktach zbrojnych. Zatem jeśli negatywne oddziaływanie na przyrost naturalny w obrębie jakiejś grupy jest bronią/taktyką innej to również pozytywne oddziaływanie na przyrost własnej powinny zostać uznane za broń.

²⁶ J. Mundy, *How the US and Morocco seized the Spanish Sahara*, Le Monde Diplomatique, styczeń 2006.

²⁷ Słowo mudżahedin oznacza osobę uczestniczącą w dżihadzie, a więc świętej wojnie.

wojsk marokańskich przy granicy z Algierią, których celem było zablokowanie militarnego wsparcia Algierii dla Sahrawijczyków.

Praktyka infiltrowania dużych grup uchodźców przez organizacje terrorystyczne, przed których aktywnością ludność ta ucieka, jest powszechna. Współcześnie wystarczy wspomnieć np. relacje władz i służb bezpieczeństwa Kenii w odniesieniu do uchodźców somalijskich przebywających w Prowincji Północno-Wschodniej (m.in. obóz w Dadaab), wśród których ukrywa się wielu terrorystów organizacji asz-Szabab, którym udało się dzięki temu w ostatnich latach przeprowadzić kilka zamachów terrorystycznych (np. na Uniwersytet w Garissie w kwietniu 2015 roku). Innym przykładem jest ukrywanie się terrorystów Państwa Islamskiego wśród uchodźców z Mosulu, co potwierdzają władze irackie, przeprowadzające filtrację. Również władze niektórych państw europejskich potwierdziły ukrywanie się terrorystów związanych z Państwem Islamskim czy też Al Kaidą wśród migrantów, którzy dotarli do Europy w 2015 roku²⁸.

Kryzys migracyjny, który wybuchł w 2015 roku miał również znamiona strumienia migracyjnego. W opracowaniach analitycznych związanych z tym wydarzeniem wskazywano na rolę Turcji jako stymulatora tego strumienia²⁹, jak również walkę informacyjną na trzech odcinkach: demonizacja migrantów (w celu podsycania nastrojów antymigracyjnych i rasistowskich); ukazywanie migrantów jako ofiar, uchodźców, ludzi potrzebujących pomocy (w celu podsycania nastrojów promigracyjnych) oraz podsycanie oczekiwań migrantów w zakresie świadczeń w krajach docelowych (antycypacja ich radykalizacji w zw. z niespełnieniem tych oczekiwań). Zamierzonym i osiągniętym celem było więc tu „zerwanie powiązań” w krajach europejskich, a w dalszej perspektywie również działania o charakterze bomby demograficznej³⁰.

Inny model potencjalnego zastosowania broni demograficznej przez Rosję przeciwko Polsce został zaprezentowany przez autora w artykule „Migracja narzę-

---

²⁸ M.in. 7 spośród 9 terrorystów, którzy przeprowadzili zamach w Paryżu w listopadzie 2015 r. przybyło do Europy udając uchodźców w strumieniu migracyjnym z Turcji.

²⁹ Szerzej na ten temat: W. Repetowicz, *Wojna hybrydowa: atak bronią D na Europę*, <http://www.defence24.pl/255493,wojna-hybrydowa-atak-bronia-d-na-europe> [dostęp: 6.06.2017].

³⁰ W tym kontekście warto zwrócić uwagę na wezwania prezydenta Turcji R.T. Erdoğana do Turków w Europie do większej prokreacji w celu zwiększenia wpływu diaspory tureckiej na politykę państw Europejskich i ich stosunek do Turcji. Znanie są również arabskie koncepcje użycia niezrównoważonego przyrostu naturalnego jako broni (bomby demograficznej) m.in.: <http://www.washingtontimes.com/news/2001/dec/12/20011212-033937-8681r/> [dostęp: 6.06.2017].

dziem wojny hybrydowej. Rosja zaatakuje Polskę bronią D?”³¹. W modelu tym następuje wykorzystanie strumienia migracyjnego (dużej ilości uchodźców/migrantów) przez Rosję przez skierowanie go na granicę polsko-ukraińską, a następnie za pomocą środków wojny informacyjnej doprowadzenie do chaosu na granicy przez jednoczesną aktywizację nastrojów antyukraińskich, antyimigranckich oraz prouchodźczych, a po stronie ukraińskiej również antyimigranckich oraz nacjonalistycznych, w tym antypolskich. Starcia jakie miałyby wybuchnąć na granicy między różnymi protestującymi grupami, a także między nimi a migrantami, miałyby na celu kompromitację Polski wobec sojuszników, a także wprowadzenie efektu maskującego dla innych działań (np. o charakterze terrorystycznym lub incydentów granicznych).

Zakończenie

W oparciu o powyższe rozważania należy uznać, że operacje dotyczące ludności cywilnej oraz procesów demograficznych mogą przybrać formę militarną, uprzedmiotawiając ludność cywilną i nadając jej rolę bezwolnej i bezwiednej broni. Broń taką należy nazwać bronią demograficzną.

Z uwagi na zasięg rażenia tj. zrywanie powiązań na masową skalę i możliwość unicestwienia państwa jako podmiotu można uznać taką broń za bronię masowego rażenia tj. broń D.

Broń D może być zdefiniowana jako narzędzie walki stosowane w asymetrycznym konflikcie zbrojnym, oparte na wykorzystaniu dużej grupy cywilów, świadomych lub nieświadomych nadanej im funkcji zbrojnej, jak również procesów demograficznych, w tym przyrostu naturalnego i migracji, do rażenia, w tym na masową skalę, powiązań w strukturze zaatakowanego państwa lub terytorium, w tym opartych na tożsamości kulturowej, w celu wytworzenia nieakceptowalnych dla przeciwnika skutków, w szczególności niepokojów wewnętrznych, wojny domowej, obniżenia wartości sojuszniczej, naruszenia granic lub integralności terytorialnej, a także trwałej zmiany tożsamości kulturowej. Stosowaniu broni D towarzyszy zazwyczaj operacja informacyjno-psychologiczna oraz może wystąpić element maskowania innych działań, w tym zamachów terrorystycznych, incydentu granicznego, jak również inwazji.

---

³¹ <http://www.defence24.pl/583840,migracja-narzedziem-wojny-hybrydowej-rosja-zaatakuje-polske-bronia-d-analiza> [dostęp: 6.06.2017].

Bibliografia

1. Gawliczek P., Pawłowski J., *Zagrożenia asymetryczne*, Akademia Obrony Narodowej, Warszawa 2003.
2. Jakubczak R. (red.), *Obrona narodowa w tworzeniu bezpieczeństwa III RP, Podręcznik dla studentek i studentów*, Dom Wydawniczy Bellona, Warszawa 2003.
3. Kaczmarek J. (red.), *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, Akademia Obrony Narodowej, Warszawa 2008.
4. Lasota J., *Asymetria w walce zbrojnej*, Akademia Obrony Narodowej, Warszawa 2014.
5. Marszałek M., *Wojny Nieregularne, Przeszłość i przyszłość, Doświadczenia i wnioski*, Difin, Warszawa 2016.
6. Mundy J., *How the US and Morocco seized the Spanish Sahara*, Le Monde Diplomatique, styczeń 2006.
7. Szypra R., *Bezpieczeństwo militarne państwa*, Akademia Obrony Narodowej, Warszawa 2012.

Akty prawne

1. Konwencja w sprawie zapobiegania i karania zbrodni ludobójstwa z 9 grudnia 1948 r.
2. Konwencje genewskie (I, II, III i IV) z 12 sierpnia 1949 r. w sprawie ochrony ofiar wojny.
3. Protokoły Dodatkowe I i II z 1977 r. do konwencji genewskich z 1949 r.
4. Regulamin Haski dotyczący praw i zwyczajów wojny lądowej z 18 października 1907 r.
5. Statut Rzymski Międzynarodowego Trybunału Karnego z 17 lipca 1998 r.

Strony internetowe

1. Repetowicz W., *Wojna hybrydowa: atak bronią D na Europę*, Defence24.pl (<http://www.defence24.pl/255493,wojna-hybrydowa-atak-bronia-d-na-europe>).
2. Repetowicz W., *Migracja narzędziem wojny hybrydowej. Rosja zaatakuje Polskę bronią D?*, Defence24.pl (<http://www.defence24.pl/583840,migracja-narzedziem-wojny-hybrydowej-rosja-zaatakuj-polske-bronia-d-analiza>).

WEAPONS "D" AS AN ASYMMETRICAL HAZARD

Keywords: demographics, weapon, asymmetric warfare, armed conflicts, migration, human shields, cleansing, population growth

SUMMARY

In the contemporary world asymmetric threats play a growing role in armed conflicts. This makes blurring the borders between war and not-war as well as combatant and not-combatant, weapon and political tools. One of the weapons used in asymmetric armed conflicts is based on demographics. Role of this D weapon is still underestimated despite its growing role in present and future conflicts.